

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ (1) ศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) วิเคราะห์และพัฒนาระบบนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็น (2.1) กระบวนการเกิดนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ (2.2) กระบวนการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ (2.3) การติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วมในการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย สถานที่ดำเนินการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และแผนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. ขั้นตอนการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
6. แผนการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยในช่วงแรก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) ทำการศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 211 แห่ง ทั้งในระดับเทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับในช่วงที่สอง (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ทำการเลือกกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์และพัฒนานโยบายท้องถิ่น 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกคือ

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาภาวะสุขภาพของประชาชน (ผู้วิจัยเข้าพบทีมบริหารเพื่อหารือความเป็นไปได้ที่จะเข้าดำเนินการวิจัย)
2. ผู้บริหารและคณะบริหารยินยอมเข้าร่วมปฏิบัติงานวิจัย (โดยผ่านการขอมติจากที่ประชุมสภาเทศบาล)
3. สมาชิกสภาเทศบาลมีมติรับหลักการร่วมงานวิจัยหลังได้รับคำชี้แจงจากผู้วิจัย
4. เป็นเทศบาลที่มีผลงานเด่นด้านผู้สูงอายุ (หลักฐานการพิจารณา คือ การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และชมรมมีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ)
5. มีความร่วมมือของเครือข่ายในพื้นที่อย่างเข้มแข็ง (หลักฐานการพิจารณา คือ รางวัลการมีส่วนร่วมจากสถาบันพระปกเกล้า ปี 2553)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้กำหนดนโยบาย (policy makers) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น หัวหน้าส่วนงาน เป็นต้น
2. ผู้ปฏิบัติงานด้านสุขภาพในท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของเทศบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข
3. ผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชน

ขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ โดยดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (research and development) ใช้วิธีวิทยาการวิจัยผสมผสานหลายวิธี ทั้งวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยในส่วนของวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาจาก เอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (documentary research) เอกสารรายงานภาวะสุขภาพทางกายของผู้สูงอายุจากสถานีอนามัยรวมถึงการวิจัยภาคสนาม (fieldwork research) ทั้งในส่วนของ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเวทีท้องถิ่น การประชุมผู้บริหารและประชุมสภาเทศบาล ตลอดจนการปฏิบัติในประเด็นของกระบวนการ กำหนดนโยบายสาธารณะท้องถิ่น การนำนโยบายฯ ไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลนโยบายฯ สำหรับในส่วนของวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ทำการศึกษาภาคสนามโดยการสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันของกระบวนการนโยบายสาธารณะท้องถิ่นด้านสุขภาพผู้สูงอายุด้วยแบบสอบถาม โดยในการดำเนินงานวิจัยมีรายละเอียดขั้นตอนดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและเข้าพบผู้บริหารเทศบาลเมือง เมืองแกน พัฒนาทำการศึกษาความเป็นไปได้และเสนอโครงการวิจัยเพื่อขออนุมัตินำโครงการวิจัยลงพื้นที่ในกรณีเลือกกรณีศึกษา

ระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น (วัตถุประสงค์ 1) โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมดังนี้

1. สืบหาข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของกระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งส่งไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 211 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิเอกสารนโยบายสาธารณะท้องถิ่นด้านสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับรายละเอียดการตรวจเอกสารนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายฯ ในปัจจุบันของเทศบาล โดยศึกษาจากแหล่งเอกสาร ดังนี้

2.1 เอกสารนโยบาย แนวปฏิบัติ แผน และผลปฏิบัติงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุ นอกจากนี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมของเอกสารนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในระดับประเทศ ตลอดจนศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ วิทยานิพนธ์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ รวมถึงเอกสาร

ตีพิมพ์ ได้แก่ บทความหรือข้อเขียนวิจารณ์ รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านสุขภาพผู้สูงอายุ

2.2 ในส่วนการสัมภาษณ์ผู้บริหารเทศบาล และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงการดำเนินการนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อนำไปวิเคราะห์หาจุดร่วมในการพัฒนาในระยะต่อไป และเพื่อศึกษาข้อมูลยืนยันเพิ่มเติม ให้ได้รายละเอียดข้อมูลที่รอบด้านมากขึ้น

ระยะที่ 3 จัดเวทีท้องถิ่นเพื่อคืนผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปผลและข้อเสนอแนะจากเวทีท้องถิ่น ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของท้องถิ่นและเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาสุขภาพทางกายของตนเอง และสามารถกำหนดประเด็นปัญหาสุขภาพทางกายของตนได้

ระยะที่ 4 กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ (วัตถุประสงค์ที่ 2.1) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญ คือ มีการกำหนดประเด็นปัญหาสุขภาพและความต้องการของประชาชนเข้าประเด็นวาระนโยบายท้องถิ่น จากนั้นนำเสนอเพื่ออนุมัติเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นตามกฎหมาย โดยผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันขั้นตอนนี้คือ ผู้บริหารเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และประชาชน

ระยะที่ 5 การนำนโยบายฯไปปฏิบัติ (วัตถุประสงค์ที่ 2.2) ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการวิจัยในระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 4 ตลอดจนนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นแนวทาง เพื่อศึกษาผลของการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารที่รับผิดชอบแผนงาน โครงการและกิจกรรมผู้สูงอายุ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ นักวิชาการสาธารณสุขที่อยู่ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรสาธารณสุขในระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัย ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาสรุปในประเด็นการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นฯไปปฏิบัติ

ระยะที่ 6 การติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วมในการนำนโยบายฯไปปฏิบัติ (วัตถุประสงค์ที่ 2.3) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการได้คำตอบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติจริง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเทศบาลและประชาชนผู้เป็นเจ้าของโครงการด้านกิจกรรมทางกาย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการภายใต้ปรัชญาแนวทางปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ และการสนทนากลุ่ม เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลด้านการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น
2. ตรวจสอบเอกสารด้านนโยบายสาธารณะท้องถิ่นด้านสุขภาพผู้สูงอายุที่ดำเนินงานในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์และพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็น

1. กระบวนการเกิดนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ : ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือ การจัดเวทีท้องถิ่นและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสวนาแลกเปลี่ยนข้อมูลภาวะสุขภาพทางกายผู้สูงอายุและเพื่อให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาสุขภาพทางกายของตนเอง และสามารถกำหนดประเด็นปัญหาสุขภาพทางกายของตนได้ ตลอดจนการผลักดันประเด็นปัญหาเข้าสู่วาระนโยบายท้องถิ่นรวมถึงการประกาศเป็นนโยบายสาธารณะท้องถิ่น

2. กระบวนการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ : ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้บริหารที่รับผิดชอบแผนงาน โครงการและกิจกรรมผู้สูงอายุ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ นักวิชาการสาธารณสุขที่อยู่ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรสาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัย และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

3. การติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วมในการนำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ : ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการสำรวจผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์

การทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม

การศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทำการศึกษาในประเด็นกระบวนการพัฒนา นโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 211 แห่ง โดยมีรายละเอียดในการทดสอบเครื่องมือดังนี้

1. ทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) (สุวิมล ติรกานนท์, 2551: 163) โดยนำแบบสอบถามปรึกษาและตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และคณะกรรมการ คฤษฎีนิพนธ์ แก้ไขความเหมาะสมของเนื้อหา พร้อมทั้งนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน จำนวน 30 แห่ง
2. หลังจากไปทดลองใช้แบบสอบถามแล้วได้นำมาปรับแก้ในเนื้อหาบางส่วนให้เหมาะสม และนำไปปรึกษาประธานกรรมการคฤษฎีนิพนธ์ ก่อนนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากการสำรวจในวัตถุประสงค์ที่ 1 ทำการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้ ครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ทั้งข้อมูลนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินงานในปัจจุบัน และด้านสาระของนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนผลที่ดำเนินการจากการบริหารจัดการนโยบายและทรัพยากร โดยการบรรยายในลักษณะ ของการพรรณนา
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและกรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นที่มี ผลงานเด่น ด้านกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สาระของเนื้อหา และสังเคราะห์ผลจำแนกตามประเด็นข้อคำถาม แล้วนำผลมาเรียบเรียงเป็นข้อมูลนำเข้าและ บทสรุป โดยนำเสนอในลักษณะของการพรรณนา
3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายในส่วน ของข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล ข้อมูลกระบวนการดำเนินนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ การนำนโยบายสาธารณะ ด้านสุขภาพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ

4. ข้อมูลที่ได้จากเวทีประชาคม เวิร์คช็อปสมองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในท้องถิ่นนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลักษณะของการพรรณนา

สรุปขั้นตอนการศึกษา วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และผลที่จะได้รับ

